

Nuorten väkivaltarikollisuuden määrä ja piirteet poliisin tietoon tulleen rikollisuuden valossa

Tiivistelmä

RAPORTIN NIMI	Nuorten väkivaltarikollisuuden määrä ja piirteet poliisin tietoon tulleen rikollisuuden valossa
LAATIJA	Keskusrikospoliisi, Tiedusteluosasto, strateginen analyysi Petri Danielsson, tutkija
JULKAISUAJANKOHTA	8.3.2022
TOIMEKSIANTO/TUTKIMUSKYSYMYKSET	Selvittää nuorten, erityisesti alaikäisten tekemien väkivaltarikosten yleisyyttä ja teonpiirteitä sekä rikosten määrän muutokseen liittyviä tekijöitä
KESKEISET LÄHTEET	Polstat, Poliisiasiain tietojärjestelmä, julkiset lähteet ja tutkimukset
KÄYTETYT MENETELMÄT	Kuvaileva tilastollinen ja laadullinen tarkastelu
AVAINSANAT	Nuorisoriikollisuus, väkivalta, väkivaltarikollisuus
JULKISUUSASTE	Julkinen

TIIVISTELMÄ / KESKEISET LÖYDÖKSET

Nuorten väkivaltarikollisuus vähentyi useimpien eri tietolähteiden mukaan 2010-luvun alkupuolella, mutta vuoden 2015 jälkeen alaikäisten, erityisesti alle 15-vuotiaiden rikosepäilyt ovat kasvaneet merkittävästi. Samanaikaisesti nuorten aikuisten väkivaltarikollisuus on edelleen vähentynyt. Havaittu kehitys voi joiltakin osin selittyä ilmoitusalttiuden lisääntymisellä tai lainsäädännöllisillä muutoksilla.

Rikollisuuden taso on kasvanut sekä ulkomaalaistaustaisilla että suomalaistaustaisilla nuorilla. Kuntaryhmien osalta havaittiin, että alaikäisten väkivaltarikollisuus on lisääntynyt niin kaupunkimaisissa, taajaan asutuissa kuin maaseutumaisissa kunnissa, joskin pääkaupunkiseudulla kasvu on ollut vähäisempää.

Alaikäisten tekemät rikokset kohdistuvat pääasiassa toisiin alaikäisiin henkilöihin ja tapahtuvat usein kouluympäristössä. Viime vuosina yli 20-vuotiaiden uhrien osuus on kuitenkin lisääntynyt. Teräaseita ja sosiaalista mediaa tai kuvaamista koskevat maininnat ovat viime vuosina yleistyneet myös suhteessa rikosten määrään.

SIVUJA 24

LIITE 1 Hakutermit vuosien 2017–2021 rikosilmoitusten teonpiirreanalyysissa

Etukannen kuva: Pixabay

Sisällys

1 Johdanto	4
2 Nuorten väkivaltarikollisuuden kokonaiskuva 2011–2021	4
3 Alaikäisten väkivaltarikollisuus 2015–2021	6
3.1 Koronatilanteen vaikutus	6
3.2 Väkivaltarikollisuus eri kuntaryhmissä	8
3.3 Väkivaltarikollisuus ja syntyperä	10
4 Vuosien 2017–2021 rikosilmoitusten teonpiirteet	11
4.1 Väkivaltarikosten uhrin	11
4.2 Väkivaltarikosten tapahtumapaikat	12
4.3 Väkivaltarikosten teonpiirteet	14
5 Rikosten kirjaus- ja ilmoituskäytännöt	15
6 Johtopäätökset	18
6.1 Keskeiset havainnot	18
6.2 Taustatekijöiden arviointia	19
Lähteet	21
Liite 1. Hakutermit vuosien 2017–2021 rikosilmoitusten teonpiirreanalyysissä	24

1 Johdanto

Suomessa on viimeisten kahden vuoden aikana kiinnitetty kasvavassa määrin huomiota nuorten väkivaltarikollisuuteen, erityisesti väkivaltarikollisuuden oletettuun kasvuun, väkivallan mahdolliseen raaistumiseen, koronatilanteen vaikutuksiin sekä mahdolliseen jengiytymiskehitykseen. Käytännössä ilmiötä koskevassa keskustelussa ei kuitenkaan ole onnistuttu määrittelemään, millä tavalla ja missä ryhmissä tämä oletettu muutos on havaittavissa. Ilmiötä koskevassa keskustelussa on viitattu vaihtelevasti eri rikoslajeihin, ikäryhmiin ja ilmiöihin, mistä on seurannut ristiriitaisia näkemyksiä rikollisuuden kokonaiskuvasta ja kehityksestä.

Tässä raportissa tarkastellaan nuorten väkivaltarikollisuuden kehitystä eri ikä- ja väestöryhmissä sekä erityisesti alaikäisten tekemien väkivaltarikosten piirteitä yli ajan. Tarkoituksena on kuvata väkivaltarikollisuuden kehitystä sekä arvioida erilaisten teonpiirteiden ja taustatekijöiden yhteyttä väkivaltarikollisuuden tilastoituun kehitykseen. Tarkastelu on luonteeltaan kuvailevaa ja perustuu pääasiassa poliisin tietoon tullutta rikollisuutta koskeviin tilastoihin sekä rikosilmoitustietoihin pohjautuvaan tilastolliseen teonpiirreanalyysiin.

Raportin analyysit jakautuvat neljään erilliseen osioon. Luvussa kaksi tarkastelun kohteena on nuorten väkivaltarikollisuuden kokonaiskuva vuosina 2011–2021. Vuosi 2011 on valittu tarkastelun alkupisteeksi, koska kyseisenä vuonna tuli voimaan lievien pahoinpitelyiden syyteoikeuden muutos¹, joka lisäsi merkittävästi poliisin tietoon tulleita väkivaltarikoksia². Termi ”nuoret” ymmärretään tässä tarkastelussa laajassa merkityksessään, kattaen ikäryhmät aina 29 ikävuoteen asti³. Luvuissa kolme ja neljä tarkastelu on kohdistettu alle 18-vuotiaisiin eli alaikäisiin nuoriin tai lapsiin. Luvussa kolme tarkastelu kattaa vuodet 2015–2021 ja luvussa neljä vuodet 2017–2021. Rajaukset perustuvat havaittuihin muutoksiin ja saatavilla olevaan aineistoon. Luvussa viisi tarkastelun kohteena ovat rikosten kirjaus- ja ilmoituskäytännöt ja näiden mahdollinen vaikutus poliisin tietoon tulleeseen rikollisuuteen.

2 Nuorten väkivaltarikollisuuden kokonaiskuva 2011–2021

Nuorten ja nuorten aikuisten rikollisuus on vuodesta 2011 alkaen pääasiassa vähentynyt niin poliisin tietoon tulleen rikollisuuden, rikostuomioiden kuin kokonaisrikollisuutta mittaavien kyselytutkimusten mukaan.⁴ Väkivaltarikollisuuden osalta voidaan sen sijaan havaita erilaisia vaiheita ja eriäviä kehityskulkuja eri ikäryhmissä. Vuosina 2011–2014 poliisin kirjaamat rikosepäilyt⁵ vähentyivät selvästi kaikissa alle 30-vuotiaiden ikäryhmissä, mutta vuodesta 2015 alkaen alaikäisten ja

¹ HE 78/2010.

² Ks. Aaltonen, Salmi & Kivivuori 2014.

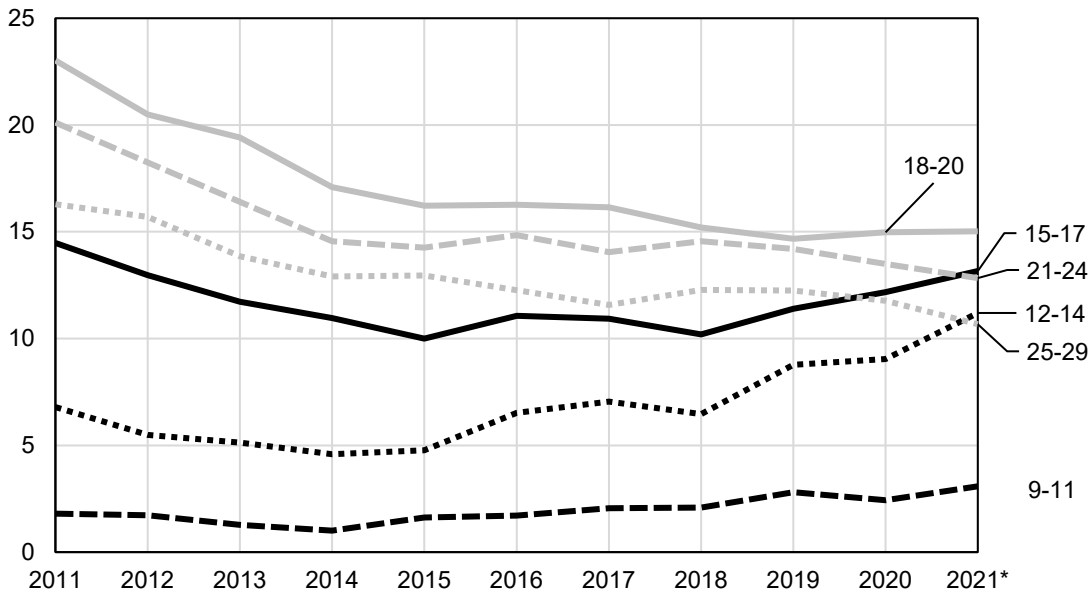
³ ”Nuorella” ei ole vakiintunutta määritelmää, ja myös lainsäädännössä termillä nuori viitataan eri asiayhteyksissä eri ikäluokkiin. Nuorisolain (1285/2016) mukaan nuoria ovat alle 29-vuotiaat. Lastensuojelulaissa (417/2007) nuorella viitataan 18–24-vuotiaisiin ja lapsella alle 18-vuotiaisiin henkilöihin. Nuorella rikoksesta epäillyllä puolestaan viitataan 15–20-vuotiaisiin henkilöihin (laki nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä 633/2010).

⁴ Kaakinen & Näsi 2021; Haapakangas 2020.

⁵ Tarkasteltavat nimikkeet ovat pahoinpitelyrikokset, ryöstörikokset ja henkirikokset, mukaan lukien yritykset.

täysi-ikäisten nuorten rikostasot ovat kehittyneet pääasiassa eri suuntiin: 18–29-vuotiaiden väkivaltarikollisuuden taso on laskenut edelleen, mutta alaikäisten väkivaltarikollisuuden määrä on sen sijaan kasvanut merkittävästi (kuvio 1).

Rikoksista epäilty 1 000 henkilöä kohti

Kuvio 1. Väkivaltarikoksesta epäilty ikäryhmän 1 000 henkilöä kohden vuosina 2011–2021. Lähteet: Poliisin tulostietojärjestelmä Polstat, rikoksesta epäilty; Tilastokeskus, väestörakenne. *Vuoden 2021 tiedot ovat ennakkotietoja; väestörakennetta koskevat tiedot ovat marraskuun 2021 ennakkotietoja.

Vuosina 2015–2021 alaikäisten väkivaltarikollisuuden taso on Poliisin tulostietojärjestelmä Polstatin tietojen mukaan lisääntynyt kaikissa alle 18-vuotiaiden ikäryhmissä, mutta kasvu on ollut erityisen voimakasta alle 15-vuotiaiden osalta. Kyseisellä ajanjaksolla 15–17-vuotiaiden rikosepäilyjen väestöön suhteutettu taso on kasvanut 32 prosenttia, 9–11-vuotiaiden 90 prosenttia ja 12–14-vuotiaiden peräti 134 prosenttia vuoden 2015 tasoon nähden. Kasvu on ollut lukumäärällisesti merkittävintä perusmuotoisia pahoinpitelyitä koskevissa epäilyissä, joiden absoluuttinen määrä on noussut viiden vuoden ajanjaksolla hieman yli 1 800 rikosepäilystä lähes 3 500 rikosepäilyyn. Prosentuaalisesti eniten ovat lisääntyneet törkeät ryöstöt sekä henkirikokset ja henkirikoksen yritykset. Samalla tiedot viittaavat siihen, että rikokset kasaantuvat yhä voimakkaammin pienelle rikosaktiivisten nuorten joukolle⁶.

Nuorten väkivaltarikollisuudessa nuoret miehet ja pojat muodostavat selvän enemmistön rikoksesta epäilyistä. Osuuksissa ja osuuksien kehityksessä on kuitenkin havaittavissa ikäryhmittäisiä eroja. Yli 20-vuotiaiden ikäryhmissä havaittu rikostason lasku on vuosina 2011–2021 ollut voimakkaampaa miehillä, mistä johtuen naisten osuus epäilyistä on kasvanut ajanjaksolla 16 prosentista 20 prosenttiin. Alaikäisten ikäryhmissä kehitys on ollut päinvastainen: sekä alle 15-vuotiaiden että 15–17-vuotiaiden ikäryhmissä naisten tai tyttöjen osuus on puolestaan vähentynyt useita prosenttiyksiköjä 14 ja 17 prosenttiin. Vaikka eri sukupuolten rikollisuus on kokonaisuutena kehittynyt

⁶ Haapakangas 2020.

hyvin samankaltaisesti, voidaan todeta, että alaikäisten poikien rikollisuus on vuodesta 2011 lisääntynyt jonkin verran suhteessa tyttöjen rikollisuuteen.

Kokoavana havaintona voidaan siis todeta, että useiden eri tietolähteiden mukaan nuorten väkivaltarikollisuus vähentyi noin vuodet 2011–2014 käsittävänä ajanjaksona kaikissa ikäryhmissä, mutta vuodesta 2015 alkaen eri ikäryhmien väkivaltarikollisuuden trendit ovat eriytyneet: alaikäisten ja erityisesti alle 15-vuotiaiden rikollisuus on kääntynyt kasvuun, mutta tätä vanhempien ikäryhmien rikostaso on ollut edelleen laskusuuntainen. Alaikäisten osalta tiedot viittaavat siihen, että samalla poikien osuus rikoksesta epäillyistä on kasvanut hieman entistä suuremmaksi.

Nuorten väkivaltarikollisuuden kasvua koskevat havainnot näyttävät siis paikantuvan alaikäisten ja erityisesti alle 15-vuotiaiden ikäryhmiin. Tämän kehityksen poikkeuksellisuus ilmenee siinä, että käytännössä kaikissa muissa ikäryhmissä, koko aikuisväestö mukaan lukien, rikostaso on ollut vakaa tai laskeva koko 2010-luvun ajan. Nuorisoriikollisuuden kasvuun vaikuttavien tekijöiden selvittämiseksi on siis tarkasteltava nimenomaan alaikäisten rikollisuutta noin vuoden 2015 käsittävästä ajankohdasta alkaen.

3 Alaikäisten väkivaltarikollisuus 2015–2021

Nuorten väkivaltarikollisuuden kasvu on julkisessa keskustelussa yhdistetty niin koronatilanteeseen, jengiytymiseen, viranomaisvastaisuuteen, huumausaineisiin, sosiaaliseen huono-osaisuuteen kuin maahanmuuttoonkin. Selityksiä on yhdistänyt käsitys siitä, että nuorisokulttuurissa, nuorten toimintatavoissa tai nuorten elinolosuhteissa on tapahtunut muutos, joka on yhteydessä nuorten väkivaltaisuuden lisääntymiseen. Toisaalta puheenvuoroissa on myös spekuloitu, että kyse olisi pääasiassa tietyissä väestöryhmissä ja tietyillä alueilla tapahtuneista muutoksista.⁷

Tässä luvussa tarkastellaan alaikäisten väkivaltarikollisuutta vuodet 2015–2021 käsittävänä ajanjaksona eri väestöryhmissä ja alueluokissa. Tarkoituksena on selvittää, missä määrin alaikäisten väkivaltarikollisuuden kasvussa on kyse joissakin tietyissä osaryhmissä havaittavista muutoksista. Kuten edellä, tarkastelu pohjautuu poliisin tietoon tulleisiin rikosepäilyihin, jotka koskevat pahoinpitely-, ryöstö- tai henkirikoksia, mukaan lukien yritykset.

3.1 Koronatilanteen vaikutus

Keväästä 2020 alkaneen koronatilanteen jälkeen on tullut ilmi lukuisia nuorten tekemiä vakavia väkivaltarikoksia, jotka ovat herättäneet laajamittaista julkista keskustelua. Ilmiöön liittyen on spekuloitu koronatilanteeseen liittyvien rajoitustoimenpiteiden ja niistä aiheutuvien tekijöiden vaikutusta nuorten pahoinvointiin ja rikollisuuteen⁸. Tilanteeseen liittyen on esitetty, että nuorten rutiinitoimintojen muutos, monien nuorten suosimien julkisten tai puolijulkisten tilojen sulkeminen, aikuisten läsnäolon vähentyminen sekä perheiden taloudellinen ahdinko ovat osaltaan vaikuttaneet nuorten rikollisuuden kasvuun.

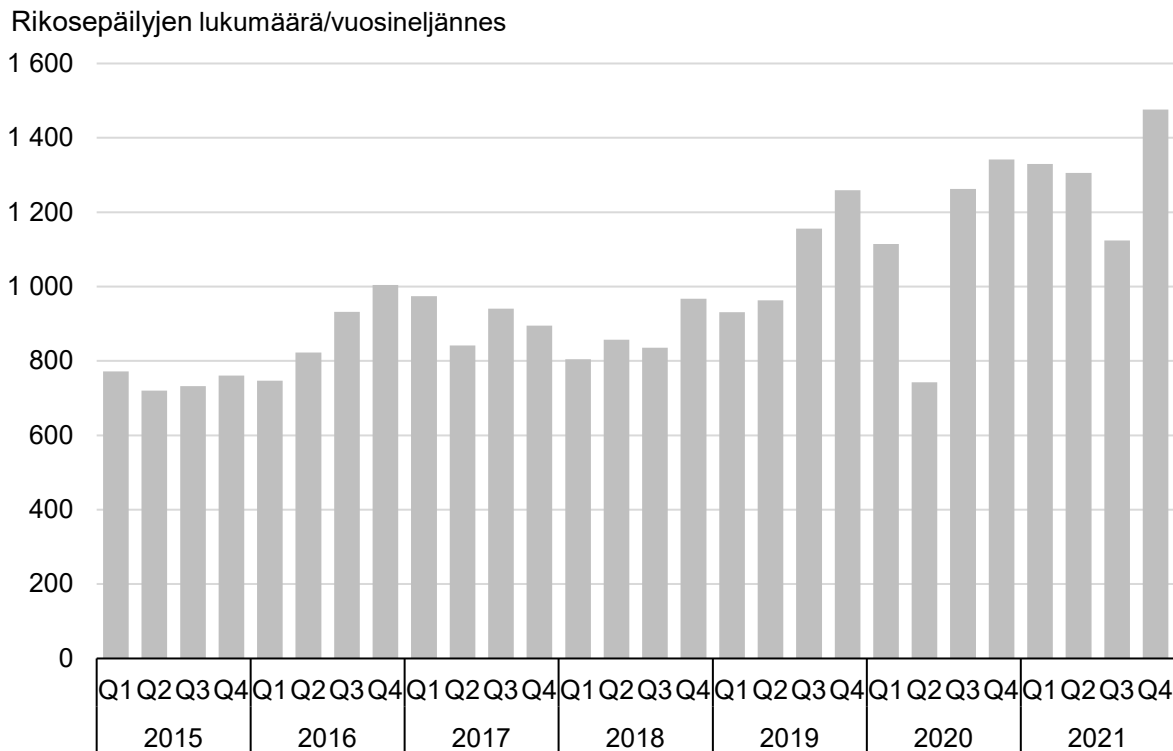
Vuosien 2015–2021 yksityiskohtaisempi tarkastelu kuitenkin osoittaa, että alaikäisten tilastoitu väkivaltarikollisuus on lisääntynyt trendinomaisesti jo ennen koronatilanteen alkua (kuviot 1 ja 2).

⁷ Esim. MTV Uutiset 20.9.2021; HS 10.11.2020; HS 22.4.2021.

⁸ Kauppinen 2021; Kilpeläinen 2020.

Polstat-tietojen mukaan alaikäisten väkivaltarikoksia koskevien rikosepäilyjen määrä oli erittäin korkealla tasolla jo vuoden 2019 kahden viimeisen vuosineljänneksen aikana (kuvio 2), ja kireimpien rajoitustoimenpiteiden aikana keväällä 2020 tietoon tulleiden rikosten määrä pikemminkin vähentyi hetkellisesti. Rikosten määrä nousi kuitenkin jo kesällä 2020 uudestaan korkealle tasolle. Vuoden 2021 aikana tietoon tulleiden rikosten määrä on pysynyt korkeana, ja alustavien tietojen mukaan viimeisen vuosineljänneksen aikana kirjatut alaikäisten väkivaltarikoksia koskevat epäilyt ovat nousseet aiempaa korkeammalle tasolle.

Väkivaltarikosten pidempiaikaisesta kasvusta huolimatta korona-ajan yhtenä ominaispiirteinä ovat olleet alaikäisten tekemät henkirikokset tai niiden yritykset, joiden määrä on kasvanut vuosien 2020 ja 2021 aikana poikkeuksellisen korkeaksi. Toistaiseksi havainnot eivät kuitenkaan viittaa yhtenäiseen, tiettyihin väestöryhmiin tai alueisiin liittyvään ilmiöön. Tapauksia on tullut ilmi eri alueille ja tekojen arvioiduissa motiiveissa on ollut vaihtelua: esimerkiksi vuonna 2020 kirjatuihin ilmoituksissa tapaukset liittyivät yleisimmin epäiltyjen tekijöiden mielenterveysongelmiin, huumausaineiden kauppaan tai nuorisoryhmien välisiin konflikteihin.

Kuvio 2. Alaikäisten väkivaltarikoksia koskevien rikosepäilyjen määrät vuosineljänneksittäin 2015–2021 (10.1.2022 tilanne). Lähde: Poliisin tulostietojärjestelmä Polstat.

Koronatilanteen vaikutuksista nimenomaan nuorten väkivaltarikollisuuteen on toistaiseksi vain vähän tutkimuksia, mutta saatavilla oleva tieto viittaa joka tapauksessa väkivallan yleiseen vähentymiseen korona-aikana. Hiljattain julkaistun katsauksen mukaan sekä poliisin tietoon tulleet väkivaltarikokset että hälytystehtävät kokonaisuutena vähentyivät sekä kevään että syksyn 2020 rajoitusten aikana. Kevään poikkeusolojen aikana lisääntyivät kuitenkin häiritsevästä metelistä johtuneet hälytystehtävät sekä varsinkin alkuvaiheessa häiriöksi olevista henkilöistä ja perheväkivalasta johtuneet kotihälytykset.⁹ Vastaavia havaintoja väkivallan vähentymisestä on saatu myös

⁹ Kaakinen & Näsi 2021.

eräissä kansainvälisessä vertailevassa tutkimuksessa¹⁰ sekä kyselymenetelmään perustuvassa Kansallisessa rikosuhritutkimuksessa¹¹.

Koronatilanteen ja siihen liittyvien rajoitusten vaikutusten arviointi on haasteellista, sillä rajoitukset ovat voineet vaikuttaa myös piilorikollisuuden määrään¹². Käytännössä saatavilla olevat tiedot – mukaan lukien kyselytutkimukset – viittaavat kuitenkin siihen, että koronatilanne ei suoraan lisännyt väkivaltarikollisuutta, ja ainakin rajoitusten aikana väkivallan määrä vähentyi selvästi. Havainto näyttäisi olevan yhdenmukainen sekä alaikäisten että koko väestön osalta. Samalla on kuitenkin mahdollista, että koronatilanteen aiheuttama taloudellisen tilanteen ja yhteiskunnallisten olosuhteiden muutos heijastuu nuorten rikollisuuteen viiveellä tai on voimistanut jo aiemmin alkaneita kehityskulkuja. Näin ollen ei ole poissuljettua, että koronatilanteella on ollut rooli vuosien 2020 ja 2021 väkivaltarikollisuuden kasvussa esimerkiksi vakavan väkivaltarikollisuuden osalta.

3.2 Väkivaltarikollisuus eri kuntaryhmissä

Nuorisoriikollisuutta ja jengejä koskevassa julkisessa keskustelussa ovat painottuneet suuria kaupunkialueita koskevat havainnot. Niin jengejä kuin nuorten vakavia väkivaltarikoksia koskevissa puheenvuoroissa on tyypillisesti viitattu pääkaupunkiseutuun ja vähäisemmässä määrin muihin suurin kaupunkialueisiin. Rikollisuuteen ja turvattomuuteen kytkeytyvien ongelmien on nähty kasvautuvan erityisesti suurten kaupunkien lähiöihin.¹³

Kuviossa 3 on tarkasteltu kaikkien alaikäisten tekemiksi epäiltyjen väkivaltarikosten suhteellista osuutta tapahtuma-alueen kuntatyyppin mukaan. Luokittelu pohjautuu Tilastokeskuksen ylläpitämään tilastolliseen kuntaluokitteluun, mutta kaupunkimaiset kunnat on eroteltu tarkempiin luokkiin sijainnin ja väestön mukaan. Luokat ovat pääkaupunkiseutu, muut yli sadan tuhannen asukkaan kaupungit (muut suuret kaupungit), 50–100 tuhannen asukkaan kaupungit (keskisuuret kaupungit) sekä muut kaupunkimaiset kunnat. Kuvioista ilmenee, kuinka suuri osa alaikäisten väkivaltarikoksista on tapahtunut eri kuntaryhmissä vuosina 2015–2021¹⁴. Tarkastelussa ei huomioida (alaikäisen) väestön kokoa, vaan se perustuu suhteellisissa osuuksissa havaittuihin muutoksiin.

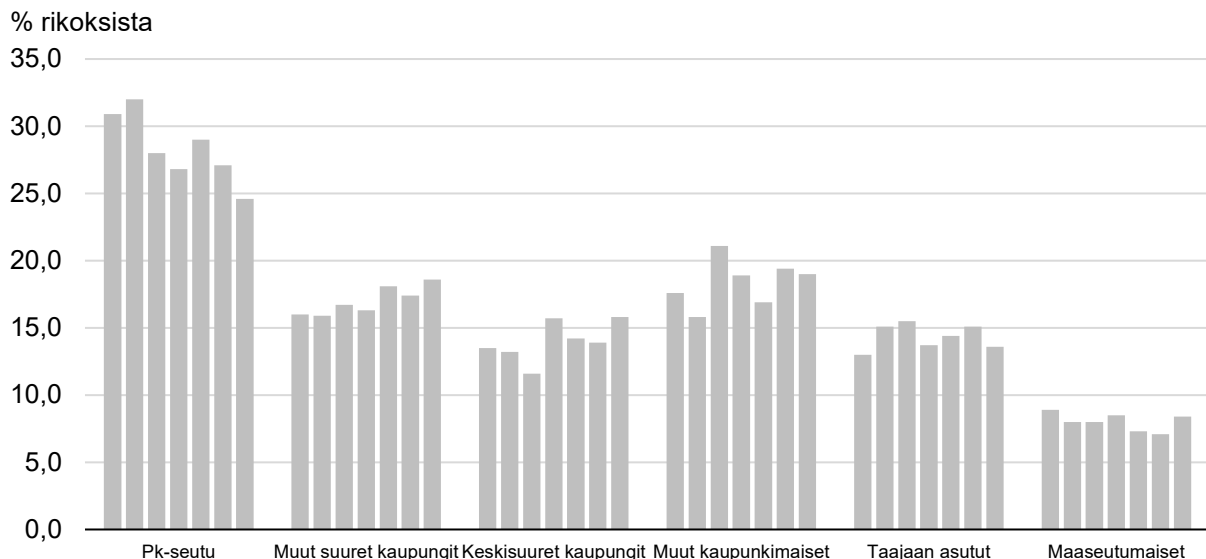
¹⁰ Nivette ym. 2021.

¹¹ Näsi & Koltola 2021. Tutkimus toteutettiin loppuvuodesta 2020, eli mahdolliset korona-ajan muutokset heijastuvat tutkimuksen tuloksissa.

¹² Ks. Kääriäinen & Danielsson 2021.

¹³ Yle.fi 11.11.2020; Yle.fi 12.11.2020; HS 10.11.2020.

¹⁴ Vuoden 2021 tiedot ovat tammi-lokakuulta.

Kuvio 3. Alaikäisten väkivaltarikokset kuntaryhmän mukaan vuosina 2015–10/2021 (% vuosittaisesta alaikäisten rikosepäilyjen määrästä). Lähde: Poliisin tulostietojärjestelmä Polstat; Tilastokeskus, tilastollinen kuntaryhmitys; Tilastokeskus, väestörakenne.

Vuosina 2015–2021 kaikkiaan noin 78 prosenttia rikoksista oli kirjattu tapahtuneeksi kaupunkimaisissa kunnissa, 14 prosenttia taajaan asutuissa kunnissa ja kahdeksan prosenttia maaseutumaisissa kunnissa (kuvio 3). Osuudet ovat koko tarkastelujakson pysyneet lähes muuttumattomina, mikä tarkoittaa, että alaikäisten väkivaltarikollisuuden kasvu on ilmennyt kaikissa tilastollisissa kuntaryhmissä samassa määrin. Väestöön suhteutettu rikostasoo on kaupunkimaisissa kunnissa ollut korkeampi (3,9 rikosta/1 000 alaikäistä) kuin taajaan asutuissa (3,0) tai maaseutumaisissa kunnissa (2,2)

Vaikka kaupunkimaisissa kunnissa tapahtuneiden rikosten osuus on kokonaisuutena pysynyt aiemmalla tasolla, voidaan kaupunkimaisten kuntien sisällä havaita eriäviä kehityskulkuja. Vuosina 2015–2021 pääkaupunkiseudulla tapahtuneiden rikosten osuus on laskenut 6–7 prosenttiyksikköä, kun taas muissa suurissa ja keskiuurissa kaupungeissa sekä muissa kaupunkimaisissa kunnissa osuudet ovat nousseet 1–3 prosenttiyksikköä. Tiedot viittaavat siis siihen, että pääkaupunkiseudulla alaikäisten rikollisuus on lisääntynyt selvästi maltillisemmin kuin muissa kunta- tai kaupunkiryhmissä.

Kokonaisuutena kuntaryhmäpohjainen tarkastelu viittaa siihen, että alaikäisten rikollisuuden kasvu on ilmennyt samassa määrin eri tilastollisissa kuntaryhmissä, mutta kaupunkimaisten kuntien sisällä rikollisuuden suhteellinen osuus on pääkaupunkiseudulla jopa vähentynyt vuoden 2015 tasoon nähden. Tämä tarkoittaa, että alaikäisten rikollisuus on kasvanut selvästi enemmän muissa kaupunkimaisissa kunnissa kuin pääkaupunkiseudulla. Havainnot ovat selvästi ristiriidassa sellaisten tulkintojen kanssa, joiden mukaan nuorisirikollisuuden kasvu olisi erityisesti pääkaupunkiseudulle tai vain suurille kaupunkialueille paikantuva ongelma.

Kuntaryhmään perustuvan tarkastelun rajoitteena on, ettei rikollisuuden kehitystä voida tarkastella yksittäisissä kunnissa, maantieteellisissä kuntaryhmissä tai kunnan osa-alueilla, esimerkiksi kaupunginosissa. Näin ollen on mahdollista, että kuntaryhmien tai jopa kuntien sisällä on paikallisesti tai asuinalueittain ilmeneviä kehityskulkuja, joita ei kuntaryhmittäisessä analyysissä voida havaita.

3.3 Väkivaltarikollisuus ja syntyperä

Maahanmuuttajien ja maahanmuuttajataustaisten rikollisuus on viime vuosien aikana ollut yksi keskeisimpiä rikollisuuteen liittyviä keskustelunaiheita. Vuonna 2014 julkaistiin laaja maahanmuuttajien rikollisuutta ja uhrikokemuksia kartoittava tutkimus, jonka tulokset osoittivat, että maahanmuuttajaväestö oli selvästi yliedustettuna useimpia rikoslajeja koskevissa epäilyissä. Ikä- ja sukupuolirakenteen vakiointi kuitenkin vähensi yliedustusta huomattavasti suhteessa suomenkieliseen Suomessa syntyneeseen väestöön. Vastaavasti myös väkivaltarikoksen kohteeksi joutuminen oli selvästi yleisempää maahanmuuttajataustaisessa väestössä.¹⁵ Uudemmassa, vuosia 2017 ja 2018 koskevassa tarkastelussa havaittiin, että pahoinpitelyrikoksissa erityisesti Irakin ja Somalian kansalaisten rikostaso oli merkittävästi Suomen kansalaisia korkeampi myös ikä- ja sukupuolivaikoinnin jälkeen.¹⁶

Poliisin tilastojen perusteella ei voida eritellä Suomessa syntyneitä maahanmuuttajataustaisia henkilöitä suomalaistaustaisista henkilöistä. Maahanmuuttajien rikollisuutta koskevassa keskustelussa tämä erottelu on kuitenkin tärkeä, sillä esimerkiksi ruotsalaistutkimukset ovat osoittaneet, että Ruotsissa syntyneiden toisen polven maahanmuuttajien rikostaso on selvästi korkeampi kuin ruotsalaistaustaisilla henkilöillä, joissakin rikoslajeissa myös korkeampi kuin ensimmäisen polven maahanmuuttajilla.¹⁷ Vaikka tarkastelu ei ole mahdollista poliisin omilla rekisteritiedoilla, on kokonaisuutta mahdollista tarkastella Tilastokeskuksen Rikos- ja pakkokeinotilaston tiedoilla, jotka sisältävät tiedot rikoksesta epäillyn syntyperästä¹⁸.

Rikos- ja pakkokeinotilaston tiedot osoittavat, että ulkomaalaistaustaisten – siis ulkomailla syntyneiden ja Suomessa ulkomaalaistaustaisille vanhemmille syntyneiden – alaikäisten nuorten väkivaltarikollisuuden taso on viime vuosina kehittynyt yhdenmukaisesti suomalaistaustaisiin nuoriin nähden. Vuosina 2015–2020 suomalaistaustaisten nuorten rikostaso on kasvanut 43 prosenttia ja ulkomaalaistaustaisten 37 prosenttia vuoden 2015 tasoon nähden. Viime vuosien kehityksestä huolimatta ulkomaalaistaustaisten rikosepäilyjen määrä on kuitenkin edelleen merkittävästi korkeampi: vuosina 2015–2020 ulkomaalaistaustaisia nuoria on epäilty noin 2,8-kertaa useammin väkivaltarikoksesta kuin suomalaistaustaisia nuoria (2,5 ja 7,0 epäilyä 1000 henkilöä kohden). Lisäksi ulkomaalaistaustaisen väestön suhteellisen osuuden kasvu on tarkoittanut, että yhä useampi väkivaltarikoksista epäilty alaikäinen on syntyperältään ulkomaalaistaustainen. Pelkästään vuodesta 2015 ulkomaalaistaustaisten osuus alle 18-vuotiaista on noussut seitsemästä prosentista kymmeneen prosenttiin ja osuus epäillyistä 18 prosentista 23 prosenttiin.

Ruotsin tilanteesta poiketen tiedot viittaavat kuitenkin siihen, että Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten nuorten (toisen polven maahanmuuttajien) rikostaso on matalampi kuin ulkomailla syntyneillä (ensimmäisen polven maahanmuuttajat) nuorilla. Tältä osin informatiivisempaa on katsoa 15–17-vuotiaiden rikollisuutta, johon eivät vaikuta alaikäisten ikärakenteessa havaittavat erot (erityisesti pienten lasten määrä). Tarkastelun perusteella ilmenee, että vuosina 2015–2020 ulkomailla syntyneiden 15–17-vuotiaiden ulkomaalaistaustaisten nuorten rikostaso oli 28,3 rikosepäilyä, Suomessa syntyneillä 21,1 rikosepäilyä ja suomalaistaustaisilla 7,9 rikosepäilyä 1 000 henkilöä kohden. Havaittu yliedustus on pysynyt viime vuosina samalla tasolla sekä ensimmäisen että toisen polven maahanmuuttajilla.

¹⁵ Lehti ym. 2014.

¹⁶ Tilastokeskus 2019.

¹⁷ Brå 2021.

¹⁸ Tilastokeskus 2021.

Maahanmuuttajataustaa koskevana yhteenvetona voidaan todeta, että ulkomaalaistaustaiset nuoret ovat yllidustettuna väkivaltarikoksista epäillyissä, mutta väestöön suhteutettu rikosepäilyjen määrä on kasvanut yhdenmukaisesti sekä suomalaistaustaisilla että ulkomaalaistaustaisilla nuorilla. *Näin ollen tiedot eivät viittaa siihen, että alaikäisten väkivaltarikollisuuden merkittävä kasvu selittyisi nimenomaan ulkomaalaistaustaisten nuorten rikollisuuden kasvulla.*

4 Vuosien 2017–2021 rikosilmoitusten teonpiirteet

Poliisin tulostietojärjestelmä Polstatista on saatavilla tietoja rikoksista epäiltyjen määristä, mutta yksityiskohtaisempi analyysi nuorten väkivaltarikosten piirteistä ei Polstat-tietojen perusteella ole mahdollista. Tarkempaa analyysiä varten Poliisiasian tietojärjestelmästä (Patja) poimittiin tiedot 1) väkivaltarikoksia koskevista rikosepäilyistä, joissa rikoksesta epäilty on alle 18 vuotta; 2) kyseisten rikosten uhreista; sekä 3) rikoksen tapahtumapaikkaa koskevasta teon tarkenteesta. Ajallisen kehityksen tarkastelemiseksi aineistoon poimittiin vuosina 2017–2021 kirjatut pahoinpitelyrikkokset (pois lukien lievät pahoinpitelyt), ryöstöt sekä henkirikokset (mukaan lukien yritykset)¹⁹.

4.1 Väkivaltarikosten uhrin

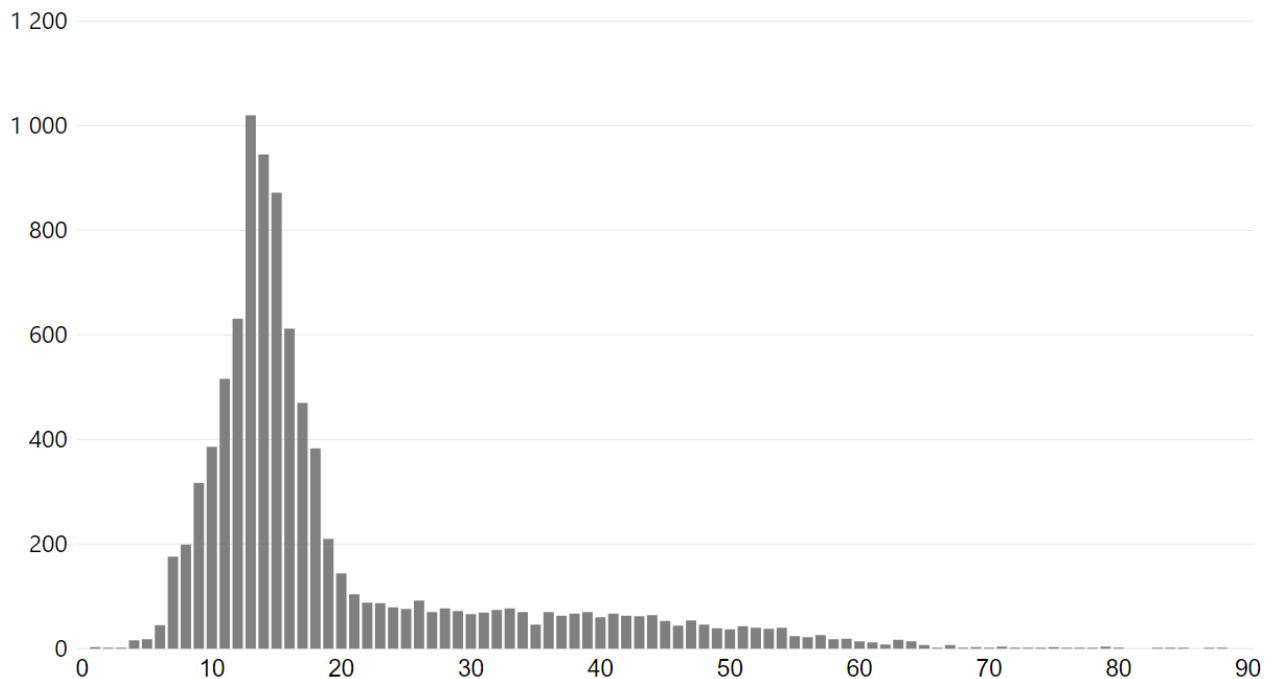
Vuosina 2017–2021 alaikäisten väkivaltarikokset ovat kohdistuneet useimmiten toisiin nuoriin henkilöihin (kuvio 4)²⁰. Väkivaltarikoksissa, joissa ainakin yksi rikoksesta epäilty oli alaikäinen, noin 46 prosenttia oli kohdistunut alle 15-vuotiaisiin ja 21 prosenttia 15–17-vuotiaisiin. Uhrien yleisimmät iät olivat 13–15 vuotta. Yli 20-vuotiaita uhreja oli noin neljännes kaikista tapauksista. Tiedot ovat yhdenmukaisia Nuorisoriikollisuuskyselyn tietoihin, joiden mukaan nuoriin kohdistuvassa väkivallassa tekijä on useimmiten sisarus, ystävä tai muu nuori henkilö²¹.

Eri ikäryhmien osuudet vaihtelivat kuitenkin rikoksen törkeysasteen ja rikoslajin mukaan. Yli 20-vuotiaiden uhrien osuus oli selvästi korkein henkirikoksissa tai henkirikoksen yrityksissä (56 %), toiseksi korkein törkeissä pahoinpitelyissä (38 %) ja matalin perusmuotoisissa pahoinpitelyissä (23 %). Samaten perusmuotoisissa ryöstöissä vanhempien uhrien osuus oli matalampi (28 %) kuin törkeissä ryöstöissä (41 %). Havainto viittaa siihen, että lievemmat väkivallanteot kohdistuvat useammin nuoriin ja vakavammat väkivaltarikokset vanhempiin henkilöihin.

¹⁹ Alun perin tarkoituksena oli poimia rikokset vuodesta 2015 alkaen, mutta tietojärjestelmän poistosääntöjen vuoksi aineistossa oli huomattavan paljon puuttuvuutta, erityisesti lievissä pahoinpitelyissä. Poistosäännöistä aiheutuvan harhan välttämiseksi lievät pahoinpitelyt jätettiin poiminnasta pois ja poimintaan otettiin vain viimeisen viiden vuoden aikana kirjatut tapaukset, ts. vuosina 2017–2021 kirjatut rikokset. Vuoden 2021 tiedot kattavat 29.10. mennessä kirjatut ilmoitukset. Analyysit tehtiin Microsoft Power BI -ohjelmistolla.

²⁰ Rikosten uhreja koskevia tietoja analysoitiin siten, että sama henkilö esiintyi vain kerran yhtä rikosilmoitusta kohden.

²¹ Kaakinen & Näsi 2021.

Kuvio 4. Alaikäisten henkilöiden tekemien väkivaltarikosten uhrin iän mukaan vuosina 2017–2021. Lähde: Poliisiasian tietojärjestelmä (Patja).

Uhrien ikäjakauma ei vuosina 2017–2021 ole muuttunut olennaisesti. Tämä tarkoittaa, että rikosten määrä on kasvanut kaikkiin eri ikäryhmiin kohdistuvissa väkivaltarikoksissa. Kasvu on kuitenkin ollut suhteellisesti voimakkainta yli 20-vuotiaisiin kohdistuvissa rikoksissa: ikäryhmään kuuluvien uhrien osuus kaikista alaikäisten tekemistä väkivaltarikoksista on noussut viiden vuoden tarkastelujaksolla 22 prosentista 27 prosenttiin. Tältä osin kasvu on ilmennyt nimenomaan perusmuotoisissa pahoinpitelyissä, ei vakavammista väkivaltarikoksista tai ryöstöissä. Muissa ikäryhmissä muutokset ovat olleet kokonaisuutena arvioiden vähäisiä eikä niissä voida havaita selvää ajallista systematiikkaa.

4.2 Väkivaltarikosten tapahtumapaikat

Poliisiasian tietojärjestelmään kirjattujen teon tarkenteiden mukaan suurin osa alaikäisten tekemistä väkivaltarikoksista on tapahtunut julkisella paikalla. Vuosina 2017–2021 noin 64 prosenttia rikoksista oli kirjattu tapahtuneeksi ”muulla yleisellä paikalla”, kun taas yksityisasunnoissa tapahtuneiden tekojen osuus oli 10 prosenttia ja ”muulla yksityisellä paikalla” tapahtuneiden tekojen osuus 21 prosenttia. Edellä mainittuja harvinaisempia olivat liikekeskuksissa (4 %), ravitsemusliikkeissä (1 %) ja yleisissä tilaisuuksissa (<1 %) tapahtuneet rikokset. Osuuksissa on vuosina 2017–2021 ollut vähäistä vaihtelua, mutta ei varsinaista ajallista systematiikkaa. Tätä voidaan pitää jossain määrin yllättävänä, sillä edes korona-aika ei näytä heijastuneen olennaisesti eri paikoissa tapahtuneiden väkivaltarikosten suhteelliseen osuuteen.

Tapahtumapaikkaa koskevan teon tarkenteen lisäksi analyysissä hyödynnettiin tiettyjen sanojen esiintyvyyteen pohjautuvaa tekstianalyysiä²². Haku toteutettiin ilmoituksen tiivistelmään, ei koko selosteeseen. Kouluun liittyviä termejä esiintyi eri muodoissaan noin kolmanneksessa tässä mainittuja ilmoituksia. Osuudet ovat vuosina 2017–2021 vaihdelleet 29 ja 35 prosentin välillä ilman selvää ajallista systematiikkaa. Laadullisena seikkana voidaan edelleen huomioida, että kouluja

²² Hakutermeistä ks. liite 1.

koskevissa havainnossa teon tarkenne saattoi olla joko ”muu yleinen paikka” tai ”muu yksityinen paikka”. Tämä viittaa siihen, että kouluympäristöissä tapahtuneita tekoja kirjataan eri teon tarken- teille. Kyse voi olla myös koulumatkalla tapahtuneista teoista.

Lastensuojeluinstituutioita koskevia termejä esiintyi viidessä prosentissa ilmoituksia, mutta niiden määrä on tarkastelujaksolla ollut nousujohteinen: osuus on noussut vajaasta neljästä prosentista seitsemään prosenttiin. Laadullisen tarkastelun perusteella kyse on aliestimaatista, sillä tietoja ei aina kirjata ilmoituksen tiivistelmään. Toisaalta lastensuojeluyksiköistä voidaan kirjata tiivistel- mään vain yksikön nimi, jolloin havainto ei myöskään tilastoidu lastensuojeluinstituutiossa tapah- tuneeksi teoksi. Tarkastelu antaa kuitenkin suuntaa antavan kuvan ilmiön kehityksestä.

Tapahtumapaikkaa koskevassa tarkastelussa ilmenee merkittäviä eroja, kun tapauksia tarkastel- laan rikoksen uhrin ikäryhmän mukaan (taulukko 1). Alle 15-vuotiaisiin kohdistuvista rikoksista jopa 71 prosenttia oli tapahtunut luokassa ”muu yleinen paikka”, kun vastaava osuus yli 20-vuo- tiaisiin kohdistuvissa rikoksissa oli 41 prosenttia. Luokitus kattaa puisto- ja katualueita, mutta myös koulu- ja päiväkotiympäristöjä. Yksityisasunnoissa tapahtuneissa rikoksissa yhteys oli päinvastai- nen: alle 15-vuotiaisiin kohdistuneista rikoksista vain neljä prosenttia oli tapahtunut yksityisessä asunnossa, täysi-ikäisiin kohdistuneissa väkivaltarikoksissa puolestaan noin 14 prosenttia. Huo- mionarvoisena voidaan pitää ”muulla yksityisellä paikalla” tapahtuneita väkivaltarikoksia, joiden osuudet olivat korkeimmillaan alle 15-vuotiaiden (22 %) ja yli 20-vuotiaiden uhrien (38 %) ryh- missä. Tässä luokassa on kyse pääasiassa kouluissa, lastensuojelulaitoksissa ja muissa institu- tioissa (mukaan lukien sairaanhoito) tapahtuneista väkivaltarikoksista.

Taulukko 1. Alaikäisten tekemien väkivaltarikosten tapahtumapaikat rikoksen uhrin ikäryhmän mukaan. Lähde: Poliisiasiaien tietojärjestelmä.

	Alle 15 %	15-17 %	18-20 %	21 tai yli %	Yht. %
Ravitsemisliikkeessä	0,2	0,3	2,3	2,7	1,0
Yleisessä tilaisuudessa	0,2	0,4	1,2	0,4	0,4
Yleisellä paikalla liikekeskuksessa	3,6	4,2	6,8	3,9	4,1
Muulla yleisellä paikalla	70,6	70,0	61,1	41,0	62,4
Yleinen paikka yhteensä	74,6	74,9	71,3	48,1	67,9
Yksityisessä asunnossa	3,6	9,7	15,5	13,6	8,4
Muulla yksityisellä paikalla	21,8	15,4	13,2	38,3	23,7
Yksityinen paikka yhteensä	25,4	25,1	28,7	51,9	32,1
Yhteensä (N)	4275	1954	841	2288	13216

Kuten edellä on todettu, kouluympäristöissä tapahtuneissa väkivaltarikoksissa teon tarkenne voi olla sekä ”muu yksityinen” että ”muu yleinen” paikka. Tarkemmin tätä voidaan kuitenkin tarkastella sanahakuun pohjautuvalla luokittelulla. Tulokset viittaavat siihen, että alle 15-vuotiaista uhreista enemmistö (54 %) oli joutunut väkivaltarikoksen kohteeksi nimenomaan kouluympäristössä. Sa- man suuntaisia havaintoja esitettiin poliisilaitosten nuorisorikollisuutta koskevissa vastauksissa syksyllä 2021²³. 15–17-vuotiailla tämä osuus oli 20 prosenttia ja 18–20-vuotiailla viisi prosenttia. Kuten teon tarkenteisiin perustuvassa tarkastelussa, tässäkin kouluympäristössä tapahtuneiden tekojen osuus oli verraten korkea (17 %) yli 20-vuotiailla uhreilla. Kyse on pääasiassa oppilaitosten henkilökuntaan kohdistuvasta väkivallasta.

²³ POL-2021-99640.

Ikäryhmittäinen ja tekopaikkaa koskeva tarkastelu viittaa myös ajallisiin muutoksiin yli 20-vuotiaisiin kohdistuneissa väkivaltarikoksissa vuosina 2017–2021. Alaikäisten tekemät, yli 20-vuotiaisiin henkilöihin kohdistuvat väkivaltarikokset ovat viimeisten viiden vuoden aikana lisääntyneet erityisesti luokissa ”muu yksityinen paikka” ja ”muu yleinen paikka”, mutta myös luokassa ”yksityinen asunto”. Yksityiskohtaisempi tarkastelu antaa viitteitä siitä, että kyse on pitkälti koulujen, lastensuojelulaitosten ja muiden instituutioiden tiloissa tapahtuneista väkivaltarikoksista, jotka ovat kohdistuneet näiden instituutioiden henkilökuntaan. On mahdollista, että ilmiö liittyy mahdolliseen viiranomaisvastaisuuden lisääntymiseen nuorten parissa.

Kokonaisuutena rikoksen tekopaikkaa koskevat havainnot viittaavat siihen, että mikään yksittäinen, tietynlaisiin tilanteisiin liittyvä seikka ei näytä liittyvän nuorten tilastoidun väkivaltarikollisuuden kasvuun. Kokonaisuuteen vaikuttavana ilmiönä voidaan kuitenkin tunnistaa institutionaalisissa puitteissa tapahtuva väkivalta, jossa uhri on todennäköisesti henkilökuntaan kuuluva henkilö.

4.3 Väkivaltarikosten teonpiirteet

Tapauksiin liittyvien teonpiirteiden yleisyyttä arvioitiin ilmoituksen selosteosioon kohdistuneiden sanahakujen avulla. Tarkastelussa ovat teräaseet (veitset ja puukot), lyöminen, potkiminen, kuristaminen, ampuma-aseet, huumausaineet sekä sosiaalinen media ja tekojen videointi ja kuvaus²⁴. Tietojen tarkkuuteen on luonnollisesti syytä suhtautua varauksella, sillä ne perustuvat rikosilmoituksessa mainittuihin tekemuotoihin ja rajattuun määrään hakutermejä. Tarkastelun ulkopuolelle jäävät yleisluontoiset ilmaisut, kuten ”pahoinpidellä” tai ”käydä kiinni”. Tarkastelu mahdollistaa kuitenkin tapauksiin liittyvien teonpiirteiden yleisyydessä tapahtuneiden muutosten tarkastelun, sillä hakutermit ovat samat kaikkina vuosina. Huomionarvoista on, että yhdessä jutussa voi esiintyä useita teonpiirteitä, eikä teonpiirteitä koskevia lukuja voi tästä syystä laskea yhteen.

Taulukko 2. Alaikäisten tekemien väkivaltarikosten teonpiirteet vuosina 2017–2021 kirjatuissa rikosilmoituksissa (%).

	2017 %	2018 %	2019 %	2020 %	2021 %	Yht. %
Lyöminen	72,7	74,6	69,8	69,5	71,2	71,3
Potkiminen	42,0	39,1	39,9	39,6	40,1	40,1
Kuristaminen	11,9	13,2	11,7	10,0	10,2	11,3
Teräase	12,1	11,4	14,8	16,2	13,8	13,9
Huumausaine	6,0	5,1	6,3	6,5	5,0	5,8
Ampuma-ase	1,8	1,6	1,5	2,7	1,6	1,9
Sosiaalinen media/kuvaus/videointi	15,0	13,4	19,4	23,6	21,9	19,1
Yhteensä (N)	2546	2414	3174	3317	3128	14579

Tarkastelluista tekotavoista lyöminen tai läimäisy oli selvästi yleisin ja mainittiin 71 prosentissa kaikista tapauksista (taulukko 2). Osuus oli korkeampi pahoinpitelyrikoksissa (75 %) kuin ryöstörikoksissa (52 %). Potkimisen esiintyvyys oli 40 prosenttia ja kuristamisen 11 prosenttia. Näissäkin tekemuotojen suhteellinen osuus oli korkeampi pahoinpitelyrikoksissa. Kaikkiaan tässä tarkasteltujen tekotapojen esiintyvyydessä ei ole viiden vuoden aikana tapahtunut selvää tai systemaattista muutosta.

²⁴ Hakutermeistä ks. liite 1.

Teräaseita koskevat maininnat ovat viiden vuoden aikana yleistyneet sekä absoluuttisesti että suhteellisesti. Kun vuosina 2017–2018 teräaseita koskevia mainintoja oli 11–12 prosentissa tapauksia, oli osuus vuosina 2020–2021 14–16 prosenttia. Kasvu ilmenee lähinnä perusmuotoisissa ja törkeissä ryöstörikoksissa, joissa teräaseita koskevien mainintojen määrä kasvoi 30 prosentista 47 prosenttiin absoluuttisen määrän kaksinkertaistuessa. Tilastot vastaavat eri poliisilaitosten laadullisia havaintoja teräaseiden lisääntymisestä²⁵, joskaan eivät Nuorisoriikollisuuskyselystä saatuja tietoja²⁶. Vuoden 2021 tiedot viittaavat siihen, että teräaseiden osuuden kasvu – samoin kuin ryöstörikosten kasvu ylipäätään – on ainakin väliaikaisesti taittunut. Henkirikoksissa ja henkirikoksen yrityksissä teräaseet mainittiin valtaosassa tapauksia. Ampuma-aseita (mukaan lukien kaasuja ja kuula-aseet) koskevia mainintoja on ollut noin kahdessa prosentissa tapauksia (noin 270 kappaletta). Kuten teräaseissa, myös ampuma-aseet liittyvät yleisimmin ryöstörikoksiin.

Huumausaineita koskevia mainintoja oli noin kuudessa prosentissa tapauksia. Osuudet ovat vaihdelleet viiden ja hieman yli kuuden prosentin välillä. Ryöstöissä ja rikosten törkeissä tekemuodoissa huumausaineita koskevien mainintojen määrä oli korkeampi. Kaikkiaan tulokset viittaavat siihen, että vuosina 2017–2021 huumausaineisiin kytkeytyvien väkivaltarikosten *suhteellinen osuus* ei ole kasvanut, vaikkakin tiedot viittaavat sekä huumausaineisiin liittyvien väkivaltarikosten että alaikäisten huumausainerikoksia koskevien epäilyjen kasvuun tarkastelujaksolla.

Sosiaalista mediaa (Whatsapp, Tiktok ym.), videointia ja kuvaamista koskevat maininnat ovat ajanjaksolla yleistyneet selvästi, 13–15 prosentista (2017–2018) yli 20 prosenttiin vuosina 2020 ja 2021. Absoluuttisesti kyse on noin neljänsadan tapauksen kasvusta²⁷. Sosiaalisen median yhä merkittävämpi rooli nuorten konflikteissa korostui myös poliisilaitosten syksyllä 2021 laatimissa vastauksissa, jotka koskivat nuorisoriikollisuuden kasvua²⁸. Taustalla voi olla koronarajoitusten aiheuttama rutiinitoimintojen ja kanssakäymisen muutos. *Kokonaisuutena sekä tilastolliset että laadulliset havainnot viittaavat siihen, että sosiaalisen median rooli nuorten välisissä konfliktitilanteissa ja väkivaltariikollisuudessa on viime vuosina lisääntynyt olennaisesti.*

5 Rikosten kirjaus- ja ilmoituskäytännöt

Poliisin kirjaamien rikosten kasvuun voivat vaikuttaa – rikollisuuden tosiasiallisen kasvun lisäksi – myös viranomaisten kontrollissa, kirjauskäytännöissä ja ilmoitusalttiudessa tapahtuneet muutokset. Alaikäisten osalta kirjauskäytäntöihin voi käytännössä vaikuttaa se, että alle 15-vuotiaat eivät ole rikosoikeudellisessa vastuussa teostaan. Ilmoituskäytäntöjen osalta merkitystä voi olla sekä ilmoitusvelvollisuuteen että ilmoitusalttiuteen liittyvillä muutoksilla. Ilmoitusvelvollisuuden osalta merkittävä lainsäädännöllinen muutos oli vuonna 2015 voimaan tullut lastensuojelulain muutos (1302/2014), joka laajensi velvollisuutta tehdä ilmoitus suoraan poliisille, kun on syytä epäillä lapsen kohdistuvaa väkivaltarikosta, josta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta. Ilmoitukseen riittää siis epäily rikoksesta esimerkiksi lapsen käyttäytymisen, puheiden tai lapsen vanhemmilta saatujen tietojen perusteella²⁹.

²⁵ POL-2021-99640.

²⁶ Kaakinen & Näsi 2021.

²⁷ Lukua tulkittaessa on huomioitava, että kyse ei välttämättä ole esimerkiksi väkivallan kuvaamisesta, vaan ilmoituksessa oleva maininta voi koskea kiusaamista tai väkivaltatilanteeseen liittyvää uhkailua.

²⁸ POL-2021-99640.

²⁹ Tuominen & Ellonen 2015.

Edellä on osoitettu, että merkittävä osa alaikäisten tekemistä väkivaltarikoksista kohdistuu toisiin alaikäisiin henkilöihin, joten on todennäköistä, että jos lastensuojelulain ilmoitusvelvollisuuden muutoksella on ollut jonkinlainen vaikutus alaikäisiin kohdistuvien rikosten ilmoittamiseen, tulisi tämän todennäköisesti heijastua myös alaikäisten tekemien väkivaltarikosten ilmoittamiseen. Käytännössä ilmoitusvelvollisuuden laajennus koski kuitenkin vain sellaisia rikoksia, joista säädetty enimmäisrangaistus on vähintään kaksi vuotta. Näin ollen esimerkiksi lievät pahoinpitelyt jäivät ilmoitusvelvollisuuden ulkopuolelle. Voidaan siis olettaa, että mahdollisen vaikutuksen tulisi näkyä ensisijaisesti lievää pahoinpitelyä vakavammissa väkivaltarikoksissa.

Nuorisoriollisuuden kasvuun liittyvien syiden selvittämiseksi Poliisihallitus osoitti elokuussa 2021 poliisilaitoksille kyselyn, jossa pyydettiin arvioimaan muutoksia alaikäisten rikoksia koskevissa kirjauksikäytännöissä tai ilmoitusalttiudessa. Useiden laitosten vastauksissa tuotiin esille, että kouluille on annettu väkivaltatapausten käsittelyyn ja ilmoittamiseen liittyviä neuvoja ja ohjeita. Tämän katsottiin parantaneen ilmoitusten laatua ja toisaalta selkeyttäneen kouluille sitä, millaisista tapauksista ilmoitus olisi aiheellista tehdä.³⁰

Ilmoitusaktiivisuuden osalta useat laitokset pitivät mahdollisena, että julkinen keskustelu nuorten väkivallasta ja esimerkiksi Koskelan henkirikoksesta ovat voineet vaikuttaa ilmoitusaktiivisuuteen. Muutamien laitosten vastauksissa arvioitiin, että ilmoittamiskynnys erityisesti koulujen osalta on madaltunut. Vastauksissa arvioitiin myös alaikäisten henkilöiden vanhempien ilmoitusalttiuden kasvaneen. Ilmoituskynnystä madaltavana tekijänä nähtiin sähköiset ilmoitukset sekä lisääntynyt tietoisuus poliisilaitosten nuorisoryhmistä sekä lastensuojelulain ilmoitusvelvollisuudesta.³¹

Käytännössä esimerkiksi ilmoitusvelvollisuuden muutoksen vaikutusta alaikäisten tilastoituun väkivaltariollisuuteen on erittäin vaikea havainnoida luotettavasti. Tarkasteluun liittyy useita epävarmuustekijöitä, kuten kysymys muutoksen ajallisesta vaikutuksesta: ei ole selvää, tulisiko muutoksen ilmetä välittömästi lain voimaantulon jälkeen vai pitkällä aikavälillä tietoisuuden lisääntyessä. Tällä on merkitystä sikäli, että ensimmäisessä tapauksessa ilmoitusvelvollisuuden muutos voitaisiin havaita välittömästi lain voimaantulon jälkeen, mutta jälkimmäisessä tapauksessa vaikutus voisi olla asteittainen ja vaikeammin todennettavissa. Joidenkin laitosten vastaukset viittaavat siihen, että mahdollisen vaikutuksen uskotaan olevan asteittainen.

Tilastoidun rikollisuuden osalta ilmoitusvelvollisuuden muutoksen vaikutuksia voidaan arvioida tarkastelemalla rikollisuutta eri osaryhmissä tai rikoslajeissa. Taustalla on ajatus, että jos lakimuutos koskee vain tiettyjä osaryhmiä tai rikoslajeja, voidaan verrata tilastoidun rikollisuuden kehitystä eri luokissa. Jos siis ilmoitusvelvollisuuden muutoksen ei pitäisi vaikuttaa lievien pahoinpitelyiden ilmoittamiseen, voidaan verrata lievien ja perusmuotoisten pahoinpitelyrikosten yleisyyden kehitystä toisiinsa ennen lainmuutoksen voimaantuloa ja lainmuutoksen jälkeen. Toisaalta, koska ilmoitusvelvollisuuden muutos koski vain alaikäisiin kohdistuvia väkivaltarikoksia, voidaan verrata alaikäisten tekemiä toisiin alaikäisiin ja täysi-ikäisiin kohdistuvien rikosten yleisyyttä yli ajan.

Eri törkeysasteita koskeva tarkastelu osoittaa, että sekä perusmuotoisten että lievien pahoinpitelyiden määrät ovat kehittyneet vuodesta 2011 lähtien käytännössä täysin yhdenmukaisesti vuoteen 2018 asti. Vuoden 2018 jälkeen perusmuotoiset pahoinpitelyt ovat kuitenkin lisääntyneet selvästi lieviä pahoinpitelyitä enemmän. Kaikkiaan perusmuotoiset pahoinpitelyt ovat lain voimaantulon jälkeen (2014–2020; lakimuutos tuli voimaan 2015) lisääntyneet 56 prosenttia ja lievät pahoinpitelyt 38 prosenttia lakimuutosta edeltävään tasoon nähden. Havainto voidaan tulkita siten,

³⁰ POL-2021-99640.

³¹ Emt.

että jos lakimuutoksella on ollut vaikutus rikosten ilmoittamiseen, on tämä vaikutus ilmennyt vasta viiveellä ja asteittain. Lisäksi on huomioitava mahdollisuus, että lakimuutos on tosiasiallisesti vaikuttanut myös lievien pahoinpitelyiden ilmoittamiseen: Ilmoitusvelvolliset eivät välttämättä osaa itse arvioida tunnusmerkistön täyttymistä ja ovat ilmoittaneet myös vähäisempiä väkivallantekoja poliisille³².

Vertailu alaikäisiin ja muihin henkilöihin kohdistuvien rikosten yleisyydestä viittaa niin ikään siihen, että alaikäisten tekemien rikosten kokonaismäärän kasvu ei näyttäisi selittyvän ilmoitusvelvollisuuden muutoksen alaan kuuluvien rikosten kasvulla. Kuten edellä luvussa 4.1 on osoitettu, alaikäisten tekemien väkivaltarikosten kasvu on viime vuosina ilmennyt sekä alaikäisiin että täysikäisiin kohdistuvan rikollisuuden kasvuna. *Vaikka edellä tehty analyysi kattaakin vain ajanjakson vuodesta 2017 alkaen, voidaan kuitenkin todeta, että viiden vuoden ajanjaksolla ilmennyt kasvu ei selity pelkästään sillä, että poliisille olisi ilmoitettu aiempaa enemmän alaikäisiin kohdistuvia väkivaltarikoksia.* Jos kasvu selittyisi kokonaisuudessaan ilmoitusvelvollisuuden muutoksella, tai tarkemmin vuodesta 2015 jatkuneella asteittaisella vaikutuksella, kasvun oletettaisiin ilmenevän pelkästään toisiin alaikäisiin kohdistuvissa rikoksissa. Havainnot eivät kuitenkaan tue tätä hypoteesia.

Kokonaisuutena voidaan pitää uskottavana, että lastensuojelulain ilmoitusvelvollisuuden muutoksella on sinällään ollut vaikutus alaikäisiin kohdistuvien rikosten ilmoittamiseen ja siten poliisin tietoon tulleen rikollisuuden määrään³³. Myös kyselymenetelmään pohjautuvan Nuorisoriikollisuuskyselyn tulokset indikoivat, että yhä suurempi osa peruskoulun yhdeksäsluokkalaisiin kohdistuvasta väkivallasta tulee poliisin tietoon³⁴. Tässä esitetyn tarkastelun perusteella voidaan kuitenkin pitää todennäköisenä, että rikosilmoitusten kasvu ei ainakaan kokonaisuudessaan selity ilmoituskäytäntöjen muutoksella. Tätä tulkintaa tukee se, että myös sellaiset väkivaltarikokset ovat lisääntyneet, joihin lastensuojelulain ilmoitusvelvollisuuden laajentamisen ei olisi pitänyt vaikuttaa. Tämä havainto ei kuitenkaan varmuudella sulje pois esitettyä mekanismia: kuten vuoden 2011 syyteoikeuden muutosta koskeva tutkimus on esittänyt, voivat kontrollissa tapahtuvat muutokset näkyä myös muissa nimikkeissä kuin mihin vaikutuksen on tarkoitettu nimellisesti kohdistuvan³⁵.

Lopuksi voidaan todeta, että ilmoituskäytäntöjen muutosta olisi voitu analysoida myös ilmoituksen tehneen tahon tai ilmoitustavan mukaan. Sinänsä on tiedossa, että sähköisesti tehtyjen ilmoitusten osuus on ajanjaksolla vuodesta 2017 vuoteen 2021 lisääntynyt selvästi. Ilmoituksen tekijästä ei kuitenkaan ollut saatavilla riittävän yksilöityä tietoa eikä ilmoittajaa myöskään voida päätellä ilmoitustavasta, minkä vuoksi tietoja ei voitu hyödyntää yksityiskohtaisemmassa analyysissä ilman merkittäviä lisäpanostuksia aineiston laadulliseen analyysiin.

³² Ylipäätään voidaan esittää kysymys, kuinka hyvin ilmoitusvelvolliset kykenevät arvioimaan rikosten tunnusmerkistön täyttymistä. On mahdollista, että myös lieviä pahoinpitelyitä vakavampia tapauksia jää ilmoittamatta siksi, että ilmoitusvelvolliset eivät osaa arvioida, että kyse on tosiasiallisesti pahoinpitelyrikoksesta.

³³ Vrt. Ellonen & Heinonen 2014.

³⁴ Kaakinen & Näsi 2021.

³⁵ Aaltonen, Salmi & Kivivuori 2014.

6 Johtopäätökset

6.1 Keskeiset havainnot

Tarkastelun perusteella on osoitettu, että noin vuosiin 2014–2015 sijoittuvaan ajankohtaan asti väkivaltarikollisuuden taso vähentyi selvästi useimmissa nuorten ikäryhmissä. Vuodesta 2015 alkaen väkivaltarikollisuuden taso on kuitenkin kasvanut selvästi alaikäisten ja erityisesti alle 15-vuotiaiden ikäryhmissä, kun taas 18–29-vuotiaiden ikäryhmissä väkivaltarikollisuuden taso on pysynyt vakaana tai laskenut edelleen. Kyse on pääasiassa perusmuotoisia pahoinpitelyitä koskevien epäilyjen kasvusta. Kokonaisuutena rikosepäilyjen lisääntyminen on ollut hieman voimakkaampaa alle 18-vuotiailla pojilla kuin tytöillä. Vuosina 2020 ja 2021 on kirjattu erityisen paljon alaikäisten tekemiä vakavia väkivaltarikoksia.

Tarkastelun perusteella ei ole voitu osoittaa, että rikollisuuden kasvu liittyy kiinteästi johonkin tiettyyn väestöryhmään, alueeseen, ilmiöön tai tapahtumapaikkaan. Tiedot viittaavat siihen, että alaikäisten väkivaltarikollisuus on lisääntynyt trendinomaisesti jo ennen koronapandemiaa, ja saatavilla olevat tiedot viittaavat väkivaltarikollisuuden yleisesti pikemminkin vähentyneen etenkin kiireimpien rajoitustoimenpiteiden aikana. Poikkeuksen muodostavat henkirikoksia ja henkirikoksen yrityksiä koskevat epäilyt, joiden määrä on ollut poikkeuksellisen korkea juuri korona-aikana.

Eri väestöryhmien osalta havaittiin, että alle 18-vuotiaiden ulkomaalaistaustaisten rikollisuus on kehittynyt pitkälti yhdenmukaisesti suomalaistaustaisiin nuoriin nähden. Yhdenmukaisesta kehityksestä huolimatta ulkomaalaistaustaisten nuorten rikostaso on kuitenkin selvästi korkeampi kuin suomalaistaustaisilla nuorilla. Tilastolliseen kuntaryhmään pohjautuvassa tarkastelussa havaittiin, että alaikäisten väkivaltarikosten määrä on kasvanut sekä kaupunkimaisissa, taajaan asutuissa että maaseutumaisissa kunnissa. Kaupunkimaisten kuntien sisällä havaittiin, että rikollisuus on kasvanut selvästi enemmän pääkaupunkiseudun ulkopuolisissa kaupungeissa ja pienemmissä kaupunkimaisissa kunnissa kuin pääkaupunkiseudulla.

Alaikäisten tekemien väkivaltarikosten yksityiskohtaisempi analyysi osoitti, että rikokset kohdistuvat valtaosin toisiin alaikäisiin henkilöihin: vuosina 2017–2021 uhrin ovat olleet yleisimmin 13–15-vuotiaita. Viimeisten viiden vuoden aikana uhrien ikäjakauma on pysynyt melko muuttumattomana, mutta tiedot viittaavat siihen, että yli 20-vuotiaiden uhrien osuus on lisääntynyt. Rikosten tapahtumapaikkoja koskeva analyysi osoitti, että kyse on pitkälti tapauksista, joissa uhri on koulun, lastensuojelulaitoksen, päiväkodin tai muun vastaavan instituution henkilökuntaan kuuluva henkilö. Nuoriin kohdistuvissa rikoksissa tapahtumapaikka on usein yleinen tai muu kuin yksityisasunnoksi luettava yksityinen tila, ja erityisesti alle 15-vuotiaisiin kohdistuvissa rikoksissa tapahtumapaikka on yleisimmin koulu tai kouluun liittyvä paikka (mukaan lukien koulumatka).

Teonpiirteitä koskeva tarkastelu osoitti, että tapauksiin liittyvä väkivalta on yleisimmin lyömistä tai potkimista. Teonpiirteiden muutoksen osalta tiedot viittaavat siihen, että yhä useampaan alaikäisten tekemään väkivaltarikokseen liittyy teräaseita. Teräaseet liittyvät selvästi yleisemmin ryöstörikkosiin kuin pahoinpitelyrikkosiin. Huumausaineita ja ampuma-aseita koskevien mainintojen määrä oli vähäinen eikä mainintojen suhteellisessa yleisyydessä ole tapahtunut muutoksia. Muista teonpiirteistä sosiaalisen median sekä tapahtumien kuvaamisen tai videoimisen rooli on selvästi lisääntynyt viime vuosien aikana.

Alaikäisiä koskevien rikosepäilyjen kasvun on epäilty olevan yhteydessä esimerkiksi koulujen ja vanhempien ilmoitusaktiivisuuden sekä erityisesti vuonna 2015 voimaan tulleeseen lastensuojelulain muutokseen. Selitystä tukevat sekä poliisin laadulliset havainnot että kyselytutkimukset³⁶. Tässä raportissa esitetyissä analyyseissä ei kuitenkaan saatu selviä viitteitä lastensuojelulain tai ilmoitusaktiivisuuden muutoksen vaikutuksesta poliisin tietoon tulleen rikollisuuden määriin: rikosten määrä lisääntyi myös sellaisissa alaryhmissä tai tekemuodoissa, joihin lastensuojelulain muutoksella ei olisi pitänyt olla vaikutusta. Siten on todennäköistä, että tietoon tulleen rikollisuuden kasvu ei ainakaan kokonaisuutena selity ilmoitusaktiivisuuden tai ilmoitusvelvollisuuden muutoksella.

6.2 Taustatekijöiden arviointia

Aiempien tutkimusten perusteella on arvioitu, että keskeisiä nuorisorikollisuuden riskitekijöitä ovat ylisukupolvinen huono-osaisuus, matala koulutustaso, heikot kognitiiviset kyvyt, lapsuudenaikaiset käytöshäiriöt sekä erilaiset psykososiaaliset ongelmat.³⁷ Lisäksi on arvioitu, että asuinalueen huono-osaisuudella, samalla alueella asuvien rikosaktiivisuudella sekä nuorten vertaisverkostoilla on yhteys rikoskäyttäytymiseen nuoruudessa³⁸.

Tässä raportissa ei ollut mahdollista tehdä yksilötason analyysiä tilastoidun rikollisuuden kasvuun liittyvistä yksilö-, perhe- tai vertaisverkostoihin liittyvistä tekijöistä. Toisaalta arviot rikoskäyttäytymiseen liittyvistä yleisistä taustatekijöistä eivät suoraan vastaa kysymykseen rikollisuuden *lyhyen aikavälin muutokseen* vaikuttavista tekijöistä. Näin ollen kysymys on, mitkä yksilötasolla tai laajemmin yhteiskunnassa havaittavat muutokset voisivat selittää juuri alaikäisten väkivaltarikollisuuden kasvua 2010-luvun puolivälistä alkaen?

Nuorisorikollisuuden kasvua on julkisuudessa selitetty muun muassa nuoriin kohdistuvan kontrollin lisääntymisellä, koronatilanteella, jengiytymisellä sekä sosiaalisen huono-osaisuuden ja mielenterveysongelmien lisääntymisellä. Kuten tässä raportissa on osoitettu, mahdolliset taustatekijät eivät todennäköisesti liity ainakaan välittömästi koronatilanteeseen (pois lukien vakavat väkivaltarikokset). Analyysissä ei myöskään saatu selviä viitteitä ilmoitusvelvollisuuden laajentamisen vaikutuksesta tilastoidun rikollisuuden kasvuun, vaikka laadulliset aineistot ja kyselymenetelmät indikoivat, että väkivaltatilanteita ilmoitetaan poliisille aiempaa aktiivisemmin³⁹. Yleisesti erilaisten selittävien mekanismien ongelmana on, että rikollisuuden kasvun tavoin vaikutuksen pitäisi ilmetä alaikäisten ja erityisesti alle 15-vuotiaiden ryhmässä, mutta ei muissa nuorten ikäryhmissä. *Käytännössä mekanismin pitäisi siis selittää juuri lasten väkivaltarikollisuuden kasvua noin vuodesta 2015 alkaen, mutta samanaikaisesti olla yhdenmukainen 18 vuotta täyttäneiden nuorten edelleen laskevan rikollisuuskehityksen kanssa.*

Potentiaalinen rikollisuuden kasvua selittävä tekijä liittyy nuorten mielenterveysongelmiin, joita koskevia tilastolähteitä ovat esimerkiksi Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen psykiatrisen hoidon ja perusterveydenhuollon tilastot⁴⁰. Nuorisopsykiatrian avohoitokäyntien taso on tietojen mukaan kasvanut merkittävästi, mutta kasvu on ollut yhtäjaksoista koko 2000-luvun ajan. 13–17-vuotiaiden psykiatrisen laitoshoidon ja hoitajaksojen samaten kuin mielenterveyden häiriöihin sairaalahoitoa saaneiden alle 18-vuotiaiden tasot taas ovat kasvaneet vuoden 2015 jälkeen, mikä on ajallisesti

³⁶ POL-2021-99640; Kaakinen & Näsi 2021.

³⁷ Savolainen ym. 2013; Savolainen ym. 2015; Elonheimo 2010.

³⁸ Mikkonen ym. 2020; Airaksinen ym. 2021, Damm & Dustmann 2014.

³⁹ POL-2021-99640; Kaakinen & Näsi 2021.

⁴⁰ Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2021a; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2021c.

yhdenmukainen havainto alaikäisten rikollisuuden kasvun kanssa. Toisaalta kehitys on ollut yhdenmukaista myös 18–24-vuotiaiden ikäryhmässä, mikä on ristiriidassa havaitun rikollisuuskehityksen kanssa. Tilastojen käytännön ongelmana on kuitenkin se tosiasia, että kuten poliisin tilastot, myös terveydenhuollon tilastot kuvaavat sairastavuuden lisäksi palveluiden käyttöä ja viranomaisten käyttäntöjä.

Aivan viime vuosia lukuun ottamatta nuorisorikollisuuden merkittävä vähentyminen yhdistettiin usein nuorisokulttuurin muutokseen: nuoret viettivät aiempaa enemmän aikaa internetissä ja käyttivät vähemmän päihteitä⁴¹. Asiantuntijoiden mukaan taustalla oli myös aiempaa kielteisempi suhtautuminen rikollisuuteen, kun taas vastaavasti nyt havaittu rikollisuuden kasvu on yhdistetty rikollisen elämäntavan ihannointiin⁴². Muutosta koskeva havainto saa osittaista tukea Nuorisorikollisuuskyselystä, jonka mukaan yhdeksäsluokkalaisten nuorten rikosmyönteiset asenteet vähentyivät 1990-luvulta 2010-luvulle, mutta yleistyivät vuosien 2016 ja 2020 välillä⁴³. On siis pidettävä mahdollisena, että alaikäisten (väkivalta)rikollisuutta koskevissa asenteissa on viime vuosien aikana tapahtunut muutos, joka on yhteydessä väkivaltarikollisuuden kasvuun.

Julkisessa keskustelussa on spekuloitu myös huumausaineiden roolista alaikäisten väkivaltarikollisuuden kasvussa. Poliisin tilastot osoittavatkin, että alaikäisten huumausainerikoksia koskevat epäilyt ovat viime vuosina lisääntyneet olennaisesti, mutta toisaalta vastaava kehitys voidaan havaita myös tätä vanhemmissa ikäryhmissä. Kyselytutkimuksista Kouluterveyskysely ei indikoi huumausaineiden käytön lisääntyneen, kun taas Nuorisorikollisuuskyselyn mukaan yhdeksäsluokkalaisten muiden huumeiden kuin kannabiksen käytössä voidaan havaita vähäistä kasvua⁴⁴. Tämän raportin analyysit osoittavat niin ikään, että huumausaineisiin kytkeytyvien väkivaltatapausten määrä on kasvussa, mutta suhteellisesti huumausaineisiin liittyvien tapausten määrä on pysynyt ennallaan. Kokonaisuutena on pidettävä mahdollisena, että osa alaikäisten rikollisuuden kasvusta liittyy huumausaineiden käytön ja kaupan lisääntymiseen sekä näihin liittyviin väkivallantekoihin.

⁴¹ Yle.fi 14.10.2017.

⁴² Yle.fi 11.9.2021.

⁴³ Kaakinen & Näsi 2021.

⁴⁴ Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021b; Kaakinen & Näsi 2021.

Lähteet

- Aaltonen, Mikko, Venla Salmi & Janne Kivivuori. 2014. Examining Offender Characteristics in Police-Recorded Domestic Violence Before and After a Legal Reform. *International Criminal Justice Review* 24(3): 271–284. <https://doi.org/10.1177/1057567714548454>.
- Airaksinen, Jaakko, Mikko Aaltonen, Lasse Tarkiainen, Pekka Martikainen & Antti Latvala. 2020. "Associations of neighborhood disadvantage and offender concentration with criminal behavior: Between-within analysis in Finnish registry data". *Journal of Criminal Justice* 74(May–June). <https://doi.org/10.1016/j.icrimjus.2021.101813>.
- Brå. 2021. Misstänkta för brott bland personer med inrikes respektive utrikes bakgrund. Rapport 2021:9. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Damm, Anna Piil & Christian Dustmann. 2014. "Does Growing Up in a High Crime Neighborhood Affect Youth Criminal Behavior?". *American Economic Review* 104: 1806–1832.
- Ellonen, Noora & Anna Heinonen. 2014. Ilmoitusvelvollisuuden muutoksilla ollut merkitystä. *Haaste* 4/2014: 14–16.
- Elonheimo, Henrik. 2010. Nuorisoriikollisuuden esiintyvyys, taustatekijät ja sovittelu. *Annales Universitatis Turkuensis C* 299. Turku: Turun yliopisto.
- Haapakangas, Kimmo. 2020. Nuorten rikollisuus on laskussa – mutta pieni joukko nuorista tekee yhä enemmän ja vakavampia rikoksia. Helsinki: Tilastokeskus. <https://www.stat.fi/tie-totrendit/artikkelit/2020/nuorten-rikollisuus-on-laskussa-mutta-pieni-joukko-nuorista-tekee-yha-enemman-ja-vakavampia-rikoksia>.
- HS. 10.11.2020. "Helsingin keskustassa liikkuu nyt joukoissa yli sata mahdollisesti vaarallista nuorta – Asiantuntijoiden mukaan taustalla on uusi maahanmuuttoon liittyvä ilmiö". <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000007609651.html> (viitattu 27.12.2021).
- HS. 22.4.2021. Helsingin kaduilla on lisääntynyt nuorten huumekulttuuri, johon kuuluvat veitsillä varustautuminen ja velanperintä – Mitä asialle pitäisi tehdä? <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000007935181.html> (viitattu 11.1.2022).
- Kaakinen, Markus & Matti Näsi. 2021. Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2020. *Katsauksia* 47/2021. Helsinki: Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-0684-1>.
- Kauppinen, Julia. 2021. Nuorisoriikollisuus on vähentynyt pitkään, mutta viime vuonna vakavin väkivaltarikollisuus lisääntyi — Poliisi: "toistaiseksi suhtautuisin edellisvuoden piikkiin poikkeusolojen seurauksena". <https://www.riku.fi/nuorisoriikollisuus-on-vahentynyt-pitkaan-mutta-viime-vuonna-vakavin-vakivaltarikollisuus-lisaantyi-poliisi-toistaiseksi-suhtautuisin-edellisvuoden-piikkiin-poikkeusolojen-seurauks/> (viitattu 27.12.2021).
- Kilpeläinen, Timo. 2020. Vielä nuorisoriikollisuudesta. <https://poliisi.fi/blogi/-/blogs/viela-nuorisoriikollisuudesta> (viitattu 27.12.2021).
- Kääriäinen, Juha & Petri Danielsson. 2021. Koronarajoitusten vaikutusta rikollisuuteen tärkeä tutkia. *Haaste* 1/2021. <https://rikosentorjunta.fi/-/haaste-koronarajoitusten-vaikutus-rikollisuuteen>.

- Lehti, Martti, Venla Salmi, Mikko Aaltonen, Petri Danielsson, Ville Hinkkanen, Hannu Niemi, Reino Sirén & Karoliina Suonpää. 2014. Maahanmuuttajat rikosten uhreina ja tekijöinä. OPTL:n tutkimuksia 265. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. <http://hdl.handle.net/10138/152441>.
- Mikkonen, Janne, Jukka Savolainen, Mikko Aaltonen & Pekka Martikainen. 2020. Using age difference and sex similarity to detect evidence of sibling influence on criminal offending. *Psychological Medicine*, 1–9. <https://doi.org/10.1017/S0033291720003724>.
- MTV Uutiset. 20.9.2021. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/nuorisojengeissa-liikkuu-vasta-12-13-vuotiaita-miksi-vanhemmat-eivat-puutu-asiaan-jos-nuori-ei-tule-hyvaksytyksi-ja-arakastetuksi-han-hakee-turvaa-jostain/8239562> (viitattu 27.12.2021).
- Nivette, Amy E., Renee Zahnow, Raul Aguilar, Andri Ahven, Shai Amram, Barak Ariel, María José Arosemena Burbano, Roberta Astolfi, Dirk Baier, Hyung-Min Bark, Joris E. H. Beijers, Marcelo Bergman, Gregory Breetzke, I. Alberto Concha-Eastman, Sophie Curtis-Ham, Ryan Davenport, Carlos Díaz, Diego Fleitas, Manne Gerell, Kwang-Ho Jang, Juha Kääriäinen, Tapio Lappi-Seppälä, Woon-Sik Lim, Rosa Loureiro Revilla, Lorraine Mazerolle, Gorazd Meško, Noemí Pereda, Maria F. T. Peres, Rubén Poblete-Cazenave, Simon Rose, Robert Svensson, Nico Trajtenberg, Tanja van der Lippe, Joran Veldkamp, Carlos J. Vilalta Perdomo & Manuel P. Eisner. 2021. A global analysis of the impact of COVID-19 stay-at-home restrictions on crime. *Nature Human Behaviour* 5, 868–877. <https://doi.org/10.1038/s41562-021-01139-z>.
- Näsi, Matti & Ilari Kolttola. 2021. Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteina 2020 - Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia. *Katsauksia* 48/2021. Helsinki: Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. <http://hdl.handle.net/10138/334787>.
- POL-2021-99640. Kooste vastauksista liittyen Poliisihallituksen kyselyyn poliisilaitoksille, koskien nuorten rikollisuutta, siihen liittyviä ilmiöitä ja toimenpiteitä sekä hankkeita.
- Savolainen, Jukka, Mikko Aaltonen, Marko Merikukka, Reija Paananen & Mika Gissler. 2015. Social Mobility and Crime: Evidence From a Total Birth Cohort. *The British Journal of Criminology* 55(1): 164–183. <https://doi.org/10.1093/bjc/azu057>.
- Savolainen, Jukka, Reija Paananen, Marko Merikukka, Mikko Aaltonen & Mika Gissler. 2013. "Material deprivation or minimal education? Social class and crime in an egalitarian welfare state". *Advances in Life Course Research* 18(3): 175–184. <https://doi.org/10.1016/j.alcr.2013.04.001>.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2021a. Erikoissairaanhoidotilasto. <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/index> (viitattu 27.12.2021).
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2021b. Kouluterveyskysely. <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/index> (viitattu 27.12.2021).
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2021c. Perusterveydenhuoltotilasto. <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/index> (viitattu 27.12.2021).
- Tilastokeskus. 2019. Ulkomaalaiset suomalaisia useammin epäiltynä rikoksista. Helsinki: Tilastokeskus. https://stat.fi/til/rpk/2018/13/rpk_2018_13_2019-05-16_tie_001_fi.html (viitattu 27.12.2021).
- Tilastokeskus. 2021. Rikos- ja pakkokeinotilasto. Helsinki: Tilastokeskus. <https://www.stat.fi/til/rpk/index.html> (viitattu 27.12.2021).

- Tuominen, Mia & Noora Ellonen. 2015. Rikostutkinta lapsiin kohdistuvissa väkivalta- ja seksuaalirikoksissa. *Duodecim* 131(10): 79–84. <https://www.duodecimlehti.fi/duo12269>.
- Yle.fi. 14.10.2017. Analyysi: Pahamaineinen ”nuoriso” uhkaa kuolla sukupuuttoon. <https://yle.fi/uutiset/3-9882448> (viitattu 27.12.2021).
- Yle.fi. 11.11.2020. Ministeri Ohisalo nuorisojoukoista: "Erityisesti suuremmissa kaupungeissa täytyy olla valppaana". <https://yle.fi/uutiset/3-11648073> (viitattu 27.12.2021).
- Yle.fi. 12.11.2020. Onko Helsingissäkin pian rikollisjengien hallitsemia lähiöitä Tukholman tapaan? 10 kysymystä poliisille ja tutkijalle <https://yle.fi/uutiset/3-11642651> (viitattu 27.12.2021).
- Yle.fi. 11.9.2021. Nuorten rikollisuus on muuttunut, sanoo entinen nuorisorikollinen – ja ongelmaan pitäisi puuttua, ennen kuin se karkaa käsistä. <https://yle.fi/uutiset/3-12094173> (viitattu 27.12.2021).

Liite 1. Hakutermit vuosien 2017–2021 rikosilmoitusten teonpiirreanalyysissa

Lyöminen tai läimäisy

löi* | *lyöty* | *lyöny* | *lyömi* | *lyönti* | *lyömä* | *hakannu* | *hakka* | *hakatt* | *läimäis* | *läimäis* | *smäll* | *slä* | *slog* | *slagit* | *lapp* till*

Potkiminen

potki | *potkai* | *sparka*

Kuristaminen

kurist | *stryp* | *ströp*

Teräase (puukko, veitsi)

puuk | *veits* | *teräas* | *kniv* | *eggvap*

Huumausaine

huume | *huumausain* | *huumaa* aine* | *narkotik* | *drog* | *kannabi* | *cannabi* | *thc* | *kokaii* | *kokain* | *amfetami* | *isd* | *subute* | *hamppu* | *hampun* | *hampa* | *marihua* | *marijua* | *hasis* | *hasiks* | *heroiin* | *heroin* | *opioid* | *buprenor* | *morfiin* | *morfin* | *gamma* | *ghb* | *gbl* | *efedriini* | *efedrin* | *crack* | *ekstaas* | *mdma* | *ecstas* | *benzo* | *bentso* | *benso* | *khat*

Ampuma-ase

ampuma-ase | *skjutvap* | *pistol* | *kiväär* | *pistol* | *gevär* | *kuula-as* | *airsoft* | *kaasu-as*

Sosiaalinen media/kuvaus/videointi

sosiaali medi* | *socia* medi* | *youtub* | *whatsap* | *whatsup* | *snapchat* | *instagram* | *tiktok* | *kuvannu* | *kuvata* | *video* | *fotograf* | *facebook* | *twitter* | *jodel*

Kouluympäristö

koulu | *ala-aste* | *yläaste* | *lukio* | *oppilaito* | *skola* | *lågstad* | *högstad* | *gymnasi* | *oppila* | *elev* | *luokka* | *klass* | *välitun* | *paustid* | *opettaj* | *rektor* | *lärare* | *rektor*

Lastensuojeluinstituutio

lastenko | *lastensuojelulai* | *lastensuojeluyks* | *asumisko* | *rinnekot* | *nuorisoko* | *pienko* | *nuortenko* | *ryhmäko* | *sijaishuol* | *kasvatuslaito* | *kouluko** | *nuorisoasema* | *vastaanotto* | *perhekesku* | *perhetukikes* | *asumiskes* | *perheko* | *perhekuntoutus* | *barnhem*

| *ungdomshem* | *barnskyddsinstitu* | *mottagningshem* | *skolhem* | *ungdomstatio* | *barns-
kyddsanstalt* | *uppfostringsanstalt* | *familjecent* | *grupphem* | *ungdomshem* | *familjehem*
| *familjerehabiliteri* | *fosterhem*